

TÍTULO SUPERIOR EN CONSERVACIÓN E RESTAURACIÓN DE BENS CULTURAIS
Escola Superior de Conservación e Restauración de BBCC de Galicia

Materia: Historia dos bens escultóricos II

Departamento: Historia, valoración e clasificación dos bens culturais

Obrigatoria da especialidade	Curso: 3º escultura	Cuadrimestral	4 ECTS
-------------------------------------	----------------------------	----------------------	---------------

Teórica

Profesor: José Granados Marín
granadosmarin@edu.xunta.es

Horario: 3 horas semanais

DESCRICIÓN DA MATERIA

Estudo histórico dos bens escultóricos na Idade Moderna, con especial atención ás producións españolas e galegas. Criterios de identificación, clasificación e análise dos bens escultóricos comprendidos nese período dende un enfoque metodolóxico que abrangue os seus ámbitos formais, estilísticos, funcionais, técnicos e iconográficos. Aplicación á conservación-restauración.

COMPETENCIAS TRANSVERSAIS

T1	Organizar e planificar o traballo de forma eficiente e motivadora.
T2	Recoller información significativa, analízala, sintetízala e xestionala adecuadamente.
T3	Solucionar problemas e tomar decisións que respondan aos obxectivos do traballo que se realiza.
T4	Utilizar eficientemente as tecnoloxías da información e a comunicación.
T8	Desenvolver razoada e criticamente ideas e argumentos
T9	Integrarse adecuadamente en equipos multidisciplinares e en contextos culturais diversos
T11	Desenvolver na práctica laboral unha ética profesional baseada na apreciación e sensibilidade estética, medioambiental e cara a diversidade.
T14	Dominar a metodoloxía de investigación na xeración de proxectos, ideas e solucións viables.
T17	Contribuír coa súa actividade profesional á sensibilización social da importancia do patrimonio cultural, a súa incidencia nos diferentes ámbitos e a súa capacidade de xerar valores significativos.

COMPETENCIAS XERAIS DA TITULACIÓN

X1	Contextualizar o ben cultural, entendendo o seu significado como testemuña documental para o seu respecto e transmisión.
X2	Coñecer e identificar a composición material do ben cultural e os procedementos e técnicas empregados na súa elaboración.
X10	Coñecer a evolución histórica do concepto de ben cultural e dos criterios de conservación-restauración, e as principais institucións competentes na conservación do patrimonio.
X11	Acadar a capacidade de colaborar e traballar en equipo con outros profesionais, establecendo os mecanismos axeitados de comprensión e diálogo interdisciplinario.
X19	Coñecer e aplicar os recursos de investigación: metodoloxía científica, fontes documentais e historiográficas, análise, interpretación e síntese de resultados.
X20	Ter a capacidade para obter, presentar e difundir información sobre os bens culturais e a metodoloxía dos procesos de conservación e restauración.

COMPETENCIAS ESPECÍFICAS DA ESPECIALIDADE DE ESCULTURA

EE5	Establecer un diálogo interdisciplinario con outros profesionais relacionados co ámbito do patrimonio cultural, especialmente no concernente ao escultórico.
-----	--

EE11	Coñecer de forma sistemática e integrada o ben cultural de tipo escultórico: distintos xéneros linguaxes, procedementos, iconografías e estéticas.
COMPETENCIAS ESPECÍFICAS DA MATERIA	
<ul style="list-style-type: none"> • Establecer un diálogo interdisciplinar con outros profesionais relacionados co ámbito do patrimonio cultural, especialmente no concerniente ao patrimonio escultórico. • Coñecer e identificar de forma sistemática e integrada os bens culturais de tipo escultórico: os seus materiais e as súas técnicas, as súas funcións, os seus distintos xéneros e estilos, o mundo do artesán-artista, o mercado da arte escultórica, etc. • Dominar a terminoloxía técnica e científica da materia, así como os conceptos e as metodoloxías de análise da obra escultórica. • Investigar o patrimonio cultural escultórico desde o punto de vista histórico: as súas fontes documentais, a súa evolución material, funcional e simbólica, así como a súa adecuación aos traballos de conservación-restauración de bens culturais. • Coñecemento dos principais métodos e técnicas de investigación histórica aplicados á conservación-restauración de bens culturais. • Documentar un ben escultórico do arco cronolóxico estudado, valorándolo e clasificándolo de maneira axeitada, con aplicación á conservación-restauración. • Identificar correctamente as distintas obras escultóricas estudadas, adscribíndoas ós seus correspondentes ámbitos temporais, xeográficos, estilísticos, formais, materiais, técnicos, funcionais e iconográficos, facendo de maneira axeitada as atribucións de autoría, taller e escola. 	

UNIDADES DIDÁCTICAS		
Unidade	Subtemas	% no total da materia
1. Introducción ó estudo dos bens escultóricos da Idade Moderna española e galega.	1.1 Fontes para o estudo dos bens escultóricos da Idade Moderna. 1.2 Características técnicas, morfolóxicas e estéticas da escultura española na Idade Moderna. 1.3 A organización socio-profesional do escultor: valoración e categoría social. Aprendizaxe do oficio: do taller gremial ás Academias de Belas Artes. 1.4 Mecenado e mercado de obras escultóricas. 1.5 O retablo: tipoloxía, estrutura, materiais constitutivos e evolución estilística.	20%
2. Século XVI.	2.1 O tránsito ás formas renacentes: mestres nórdicos, italianos e españois. O foco burgalés. 2.2 Damián Forment e Bartolomé Ordóñez. 2.3 O foco vallisoletán: Alonso Berruguete e Juan de Juni. 2.4 A plena asunción das formas renacentes: a escultura romanista en España. 2.5 Escultura do Renacemento en Galicia.	30%
3. Século XVII.	4.1 O triunfo da madeira policromada: características técnicas, formais e iconográficas da imaxe relixiosa en España na Idade Moderna. 4.2 Castela: Valladolid e Madrid. 4.3 Andalucía: Sevilla e Granada.	30%

	4.4 Outros focos rexionais. 4.5 Escultura do século XVII en Galicia.	
4. Século XVIII	5.1 Escultura da primeira metade do século XVIII: entre o continuismo da linguaxe formal do Século de Ouro e a introdución do influxo estranxeiro. <ul style="list-style-type: none"> • 5.1.1 A escultura na corte borbónica: influxo europeo e academicismo. • 5.1.2 A continuidade da tradición imaxineira no ámbito local español na primeira metade do século. • 5.1.4 A escultura en Galicia ata 1770. 5.2 Escultura neoclásica en España: dirixismo estético e cambio de paradigma. 5.3 Escultura rococó e neoclásica en Galicia.	20%

PLANIFICACIÓN DOCENTE

Metodoloxías	Horas aula	Horas fóra	Total
Sesión maxistral	34		34
Estudos de caso, debates e outras actividades	16	5	21
Traballos tutelados	4	16	20
Estudo autónomo	0	25	25
Total	54	46	100

METODOLOXÍA DOCENTE

Metodoloxía	Descrición
Sesión maxistral	Coñecemento das bases teóricas da materia, sobre as que construír o traballo autónomo, utilizando as sesións maxistrais e outras ferramentas aportadas.
Traballos tutelados	Realización de tarefas relacionadas cos contidos da materia nas que se prime a capacidade de investigación e documentación sobre os temas e obras propostas. Preparación por parte do alumno de algún contido da materia indicado polo profesor. As directrices, metodoloxía e a secuencia das tarefas serán indicadas polo profesor ó alumno tanto para a súa correcta elaboración e presentación escrita e oral.
Estudos de caso, debates e outras actividades	Prácticas de expertización perante o estudo e análise e identificación de bens escultóricos concretos; charlas abertas a partir da lectura e comentario de artigos científicos, noticias de actualidade ou estudos de caso; outras actividades como visitas externas e traballos asociados a elas.

SISTEMAS DE AVALIACIÓN

Método	Criterios	% avaliación
Proba escrita final	<p>Avaliación dos coñecementos adquiridos ó longo do curso mediante a realización dunha proba escrita. A proba terá unha duración de dúas horas e constará de dúas partes:</p> <p>a) Identificación, comentario e análise de varias obras propostas. 60% da nota total.</p> <p>b) Resposta a unha ou varias preguntas relacionadas cos contidos da materia, comentario e análise de textos, etc. 40% da nota total.</p> <p>O dominio do linguaxe escrita así como da terminoloxía científica da materia son imprescindibles para a superación da proba.</p>	60 %
Traballos tutelados	<p>Rigor metodolóxico, corrección formal e calidade da presentación.</p> <p>A súa exposición na aula é obrigatoria, valorándose a claridade expositiva, a difusión relevante de coñecemento, a capacidade de síntese e a adecuación ó tempo asignado para a súa presentación.</p> <p>Un 5% da calificación deste apartado corresponderá as exposicións e presentacións na aula das tarefas e traballos realizados.</p>	25 %
Outras actividades orais ou escritas	<p>Sentido crítico e de análise, calidade nas expresións ou presentacións orais e escritas. Participación e mostras de interese pola materia. Asistencia e puntualidade.</p>	15 %
Total		100 %
<p>OUTROS COMENTARIOS A AVALIACIÓN E MEDIDAS DE RECUPERACIÓN</p> <ul style="list-style-type: none"> • A asistencia é obrigatoria. O alumno perderá o dereito á avaliación continua de superar un 20% de faltas (ata 8 sesións). • Avaliarase de forma contínua o progreso do proceso de aprendizaxe. A calificación final para a avaliación continúa consistirá nos sistemas de avaliación expostos na táboa anterior, realizando e entregando as tarefas propostas e reseñadas polo profesor nos seus prazos determinados e non superando o límite do 20% total de horas lectivas do curso. A proba escrita final farase na convocatoria ordinaria. A fórmula de cálculo para a obtención da calificación da avaliación continúa será a seguinte: [Calificación final = nota proba escrita final x 0,65 + nota traballos tutelados x 0,20 + nota outras actividades orais ou escritas x 0,15]. • Todos os alumnos terán dereito a duas convocatorias: unha ordinaria e outra extraordinaria. As datas de realización destas probas serán sinaladas pola xefatura de estudos no calendario do curso. A convocatoria ordinaria consistirá na realización da “proba final escrita” reseñada no apartado dos sistemas de avaliación da presente guía docente e a entrega e superación de todas as tarefas e traballos propostos polo profesor. Para aqueles alumnos que perderan o dereito á avaliación continúa, é de obrigado cumprimento a entrega de todas as tarefas e traballos propostos polo profesor pertencentes ó apartado “traballos tutelados” dos sistemas de avaliación da presente guía. Para estes mesmos alumnos, a calificación da proba final escrita 		

da convocatoria ordinaria suporará non o 65% da nota final senon o 80% da nota final nesa convocatoria, resultado de reasignar o 15% da cualificación do apartado “outras actividades orais e escritas” á “proba escrita final”.

- Na **convocatoria extraordinaria** rexerán os mesmos criterios que na convocatoria ordinaria.
-

ATENCIÓN PERSONALIZADA

Ofreceráse atención persoalizada ó alumnado durante todo o curso. As tutorías realizaranse no despacho do profesor, así como mediante correo electrónico, no horario establecido ó comenzo do curso.

BIBLIOGRAFÍA RECOMENDADA

- AGULLÓ Y COBO, M.: *Documentos sobre escultores, entalladores y ensambladores de los siglos XVI al XVIII*, Universidad de Valladolid, 1978.
- ARIAS DE COSSÍO, A. M.: *El arte del Renacimiento español*, Encuentro, Madrid, 2009.
- BRAY, X.:
 - “El choque de lo real: la influencia del arte flamenco sobre la escultura policromada española”, en *La senda española de los artistas flamencos*, Barcelona, Galaxia, 2009.
 - (coord.): *Lo sagrado hecho real. Pintura y escultura española 1600-1700*, Catálogo de Exposición, Madrid, 2010.
- CALVO SERRALLER, F. y PORTUS, J.: *Fuentes de la Historia del Arte II*. Madrid, 2001.
- CHECA CREMADES, F.: *Pintura y escultura del Renacimiento en España (1450-1600)*, Cátedra, Madrid, 1993.
- COUSELO BOUZAS, J.: *Galicia artística en el siglo XVIII y primer tercio del siglo XIX*, Santiago de Compostela, 2004.
- FERNÁNDEZ PARADAS, A.R. (Coord.):
 - *Escultura barroca española*, vol. I.
 - *Escultura barroca española*, vol. II.
 - *Escultura barroca española*, vol. III.
- GARCÍA GUTIÉRREZ, P. y LANDA BRAVO, J.: *La escultura II. Del Renacimiento a la actualidad*, Madrid, 1991.
- GÓMEZ MORENO, E.: *La policromía en la escultura española*, Madrid, 1943.
- GUTIÉRREZ, R. (coord.): *Pintura, escultura y artes útiles en Iberoamérica, 1500-1825*, Manuales arte cátedra, 1995.
- HONOUR, H.: *El neoclasicismo*, Madrid, Xarait. 1982.
- MALTESE, C. (coord.): *Las técnicas artísticas*, Cátedra, 2006.
- MARTÍN GONZÁLEZ, J. J.:
 - *Escultura barroca en España, 1600-1770*, Cátedra, Madrid, 1983.
 - *El retablo barroco en España*, Madrid, 1993.
 - *El artista en la sociedad española del siglo XVII*, Cátedra, Madrid, 1993.
- PÉREZ COSTANTI, P.: *Diccionario de artistas que florecieron en Galicia durante los siglos XVI y XVII*, Santiago de Compostela, 1930.
- TOLNAY, CH.: *Miguel Angel: escultor, pintor y arquitecto*, Alianza Forma, Madrid, 1985.

- VASARI, G.: *Las vidas de los más excelentes arquitectos, pintores y escultores italianos desde Cimabue hasta nuestros días (1550, 1568)*, Madrid, Cátedra, 2002.
- VILA JATO, Ma. D.: *Escultura manierista*, Santiago de Compostela, 1983.
- VV. AA.: *Artistas galegos. Escultores galegos (séculos XVI e XVII)*, Nova Galicia Edicións, 2004.
- VV. AA.: *Artistas galegos. Escultores galegos (séculos XVIII e XIX)*, Nova Galicia Edicións, 2004.
- VV.AA.: *Arte e cultura de Galicia e norte de Portugal*. Vols. I e II. Nova Galicia Edicións, 2005.
- VV.AA.: *Conceptos fundamentales del lenguaje escultórico*, Akal, 2006.
- VV.AA.: *Retablos: técnicas, materiales y procedimientos*, International Institute for Conservation, Grupo Español, Valencia, 2006.
- WYTTKOWER, R.:
 - *Gian Lorenzo Bernini: el escultor del barroco romano*, Madrid, Alianza, 1990.
 - *La escultura, procesos y principios*, Madrid, Alianza Forma, 2003.

OBSERVACIÓNS

- É imprescindible que o alumno aplique una metodoloxía axeitada á hora de proceder ó estudo dos contidos da materia e á realización das distintas tarefas (toma de apuntes e anotacións, busca e selección de materiais, cronogramas, presentacións, etc.).
- O plaxio e apropiación de materiais científicos en distintos soportes (edicións dixitais ou en papel) sen o citado previo da súa fonte é un delito e suporá un suspenso.
- A biblioteca da Escola conta con material bibliográfico específico sobre os contidos da materia. O seu uso habitual é recomendable para acadar correctamente os obxectivos da materia.